

Met 15 transitieambassadeurs naar Totnes

Carine Van Remoortere en Stefaan Segaert

Voorjaar 2013. Stefaan Segaert, educatief medewerker van Vormingplus Waas-en-Dender, has a dream. Hij wil graag naar Totnes fietsen met 17 cursisten, één uit elke gemeente of stad van zijn regio. Zich daar en masse laten inspireren door de vele good practices, terugkeren en het Waasland en de Denderstreek transitiegewijs op de kaart zetten. De apotheose: een groot transitiefestival in 2015 georganiseerd door deze transitieambassadeurs. De fietstochtpiste crasht onmiddellijk op een aantal praktische bezwaren en wordt vervangen door een treinreis. De rest van het voorstel blijft gelukkig overeind...

Start

In de nazomer van 2013 start de zoektocht naar deelnemers. Infoavonden bij plaatselijke milieuraden en transitiegroepen worden georganiseerd. Ook in de Vormingplusbrochure en –website wordt gemobiliseerd. De voorwaarden van de openstaande vacature van transitieambassadeur luiden:

- Bij voorkeur beschikken over een netwerk in eigen stad of gemeente
- 400 Euro meefinancieren voor de reis, het verblijf en het cursusprogramma in Totnes
- Bereid zijn om met de opgedane ervaring in de eigen gemeente of stad nieuwe initiatieven op te starten of bestaande te versterken

Begin februari 2014 komt de volledige groep de eerste keer samen voor een aangename kennismaking. Onmiddellijk is duidelijk: dit is een fantastische ploeg.

Voortraject

Als voorbereiding is een lezing van Erik Paredisen/of Rudy Dhont bijwonen verplichte kost.

Op 19 februari 2014 schetst Erik Paredis in *Transitie is de toekomst* dat verandering onvermijdbaar is. De druk op het ecosysteem is onhoudbaar en processen op verschillende niveaus stimuleren en/of beïnvloeden elkaar. Op nicheniveau denken we spontaan aan praktische initiatieven zoals samentuinen. Dit wordt al dan niet opgepikt door het regimeniveau. Maar pas als het regime gedwongen wordt door het macroniveau, bijvoorbeeld door klimaatverandering of door de toenemende invloed van de BRICS-landen (Brazilië, Rusland, India, China, Zuid-Afrika), zal het er rekening mee houden. Zo beïnvloeden de niveaus elkaar en maken ze transitie effectief mogelijk.

Op 18 maart 2014 heeft Rudy Dhont het in *Samen een duurzame omslag maken* over zelf veranderen of verandering ondergaan. De onhoudbaarheid van het systeem blijkt ook hier weer zonneklaar. Een samenwerking van hoofd, handen en hart is noodzakelijk om samen een antwoord te bieden op de uitdagingen van klimaatverandering en piekolie.

Reisverslag

De vijfdaagse trip start op woensdagochtend 30 april. We reizen met de Eurostar vanuit Brussel naar Londen en nemen daar de trein naar Totnes.

We worden verwelkomd door Hal Gilmore van *The Big Green Canoe*, een organisatie die inspirerende bezoeken over transitie en lokale veerkracht aanbiedt. Hal gidst ons naar het stadhuis waar we viceburgemeester Jacqi Hodgson ontmoeten. Zij behoort tot de groene partij en staat volledig achter het transitieverhaal. Jammer genoeg heeft het lokale niveau slechts een smalle bevoegdheidsmarge. Er is meer macht op het bovenlokale niveau en de middelen voor het laagste bestuursniveau werden recent door de regering Cameron zwaar vermindert.

Enkele TA's (transitieambassadeurs) volgen later op de avond nog een lokaal inspraakmoment in the Civic Hall over *A Neighbourhood Plan for Totnes*.

De rest van de week worden we begeleid door:

Hal Gilmore: afkomstig uit de streek. Via omzwervingen langs Latijns-Amerika en een job als jeugdwerker in Londen, keerde hij in 2007 terug naar zijn roots in Totnes. Na het bekijken van *An Inconvenient Truth* engageerde hij zich in *Transition Town* Totnes. Hij stampte the *Big Green Canoe* uit de grond, begeleidt tours en geeft vorming.

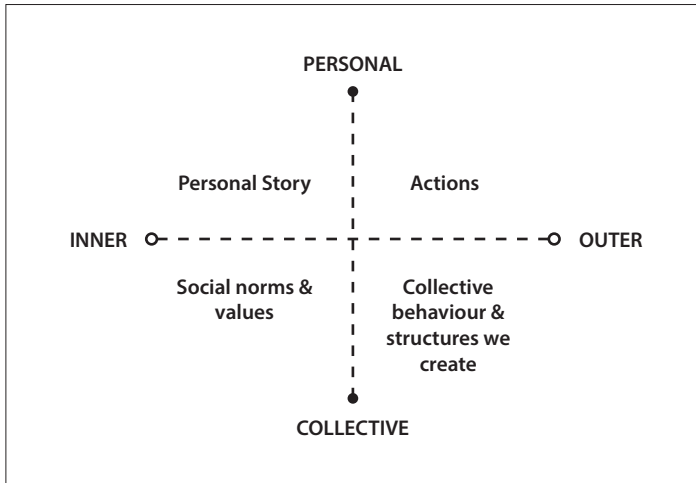
Jay Tompt: komt uit Californië en had een bedrijfje in Silicon Valley. Door zijn activiteiten in de transitiebeweging realiseerde hij zich in 1999 dat hij liever meewerkte aan oplossingen. Hij zakte af naar Totnes door zijn Britse partner en werkt nu als Green Businessconsultant.

Inez Aponte: Na de film *An Inconvenient Truth* wou ze meer doen dan enkel biologisch eten en afval recycleren. Zo kwam ze terecht in Transition Bristol waar ze een aantal jaren bleef. Nu werkt ze als opleider en verhalenverteller in Totnes.

Integrale-visiemodel

Inez introduceert een schema van de Amerikaanse filosoof Ken Wilber waarin duidelijk blijkt dat elke verandering – zowel op persoonlijk vlak als in de gemeenschap – invloed heeft op de andere velden. Als we persoonlijk geraakt worden door mensen die gaan protesteren of gaan samentuinen komt onze innerlijke wereld in beweging. Wanneer een samenleving veel belang hecht aan bezit, zullen de huizen sterker beveiligd worden. Een verandering in één van de velden verandert de rest van de velden.

Het vormt een dynamische relatie:

In het schema is duidelijk te zien hoe de afzonderlijke kwadranten rond lichamelijk, emotioneel, mentaal en spiritueel welzijn verbonden zijn met elkaar.

In alles komen dezelfde 4 kwadranten terug.

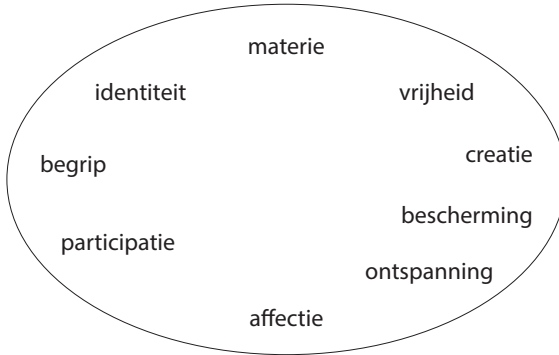
- Hoe we onszelf beleven (*inner-personal*)
- Hoe anderen dit beleven (*personal-outer*)
- Hoe we samen dingen ervaren (*inner-collective*)
- Hoe anderen gezamenlijk dingen ervaren (*collective-outer*)

Daarom doen mensen dingen waarvan ze verdomd goed weten dat ze ze beter niet zouden doen.

Barefoot Economics

Inez brengt ons ook in contact met het denken van Manfred Max-Neef, een Chileen die het *human scale developmentmodel* ontwikkelde. Hij stelde vast dat er weinig aandacht was voor nieuwe ideeën bij economen. In Peru onderzocht hij armoede en plaatste hij het leven van echte mensen tegenover economische tabellen. Hij kwam tot het besluit dat we een andere taal nodig hadden en noemde het *barefoot economics*.

Max-Neef bekeek wat mensen écht nodig hebben op praktisch en sociaal vlak en kwam tot de volgende 9 fundamentele noden:

Over deze noden zou de economie moeten gaan. Zodat we dé allerbelangrijkste nood in het midden kunnen plaatsen: een leefbare planeet.

De economie verkoopt individuele oplossingen. Waterfilters worden massaal verkocht in plaats van dat wij massaal strijd voeren om proper water. Het Max-Neefschema verduidelijkt veel voor ons allen. Voor sommigen is het niet minder dan een openbaring.

Bezoek REconomy Centre

Het REconomy-centrum is een werkplaats voor start-ups en een ontmoetingsplaats voor maatschappelijke organisaties die geïnteresseerd zijn in de ondersteuning van nieuwe economische modellen. Want hoe leiden we onze economie, rekening houdend met de twee moeilijkste uitdagingen van de 21ste eeuw: piekolie en klimaatverandering? Economische globalisering creëerde klimaatchaos, financiële instabiliteit en uitholling van de democratie.

Lokale economie is het bevorderen van lokale ondernemingen waarbij de ecologische voetafdruk zo klein mogelijk wordt gehouden en waarbij rekening wordt gehouden met de noden van de lokale gemeenschap. De systeemeconomie of de 'traditionele economie' is gebaseerd op het maximaliseren van de winst voor één enkel individu. De consumptienoden worden kunstmatig gecreëerd en de consumenten worden psychologisch beïnvloed.

Een veerkrachteconomie daarentegen is gebaseerd op de vraag hoe economie de lokale noden van de lokale bevolking kan invullen met een zo laag mogelijk ecologische

voetafdruk. Dit economische gedachtegoed is gebaseerd op de behoeftetheorie van Manfred Max Neef. De bedoeling van een sterke lokale economie is:

- het maximaliseren van het welbevinden van de lokale gemeenschap
- het creëren van overvloed in het vervullen van de lokale noden en werkgelegenheid
- natuurlijke en lokale hulpbronnen te gebruiken zonder deze te misbruiken

En een lokale duurzame onderneming:

- is zich sterk bewust van de transitiegedachte
- maakt gebruik van de natuurlijke hulpbronnen en plaatselijke werkgelegenheid
- is zich bewust van haar aandeel in het groter geheel
- heeft individuele 'winst' niet als hoofddoel, wel het bevredigen van de lokale behoeften
- is een sterke schakel in de lokale gemeenschap

Transition Town Totnes focust van in het begin sterk op lokale economie. Daarom werd in het REconomy-centrum werk gemaakt van een lokaal economische blauwdruk om strategischer te werken. In deze blauwdruk werd onderzocht hoe de economie lokaler gemaakt kon worden en hoe het lokaal bestuur, scholen, handelaars en non-profitactoren hier deel van konden uitmaken. Samen met een groot aantal stakeholders werkten men aan een toekomstvisie waarin niet langer tweederde van het geld, uitgegeven aan voedsel, in de kassa van één supermarktketen verdwijnt uit de lokale gemeenschap.

De eigen markt werd afgeschermd: geen Starbucks-keten of grote supermarkten. Er werden mogelijkheden geschapen voor eigen starters en ondernemers. Want uitgaven van de ene persoon maken deel uit van het inkomen van een andere inwoner.

Om de lokale economie verder te versterken en uit te bouwen werd het Totnes Pound in het leven geroepen. Op deze manier circuleert het geld langer in Totnes. Burgers kopen Totnes Pounds aan en spenderen ze in de lokale economie. Handelaars kopen bij elkaar ook met Totnes Pounds. Hierdoor groeit bij de bevolking ook het gevoel van actief 'iets te doen', komen er meer gesprekken tussen mensen en groeit het besef van het grotere financiële geheel.

De laatste jaren kent het Totnes Pound een terugval. Een nieuwe uitgave van herwerkte biljetten, onder andere een biljet van 21 Totnes Pound, moet de lokale munt terug in de spotlights plaatsen.

In het naburige Bristol gebruikt men ook lokale munten. Daar wordt zelfs de burgemeester uitbetaald in Bristol Pounds en kan je je belastingen vereffenen of een buskaartje kopen in de lokale munt.

Transition Streets Project

Het Transition Streets Project was een van de eerste projecten in Totnes. Een van de deelnemers, Joan, nodigt ons uit bij haar thuis. Samen met Hal vertelt ze over de beginjaren: 40 projecten zagen het levenslicht tussen 2007 en 2009. Er waren lezingen met Vandana Shiva in de kerk van de Methodisten. Maar Totnes was een '*red green movement in a deep sea of blue*'. Er werd vastgesteld dat enkel de *usual suspects* werden bereikt. Met het *Transition Streets Project* schakelde men over op de Tupperware-aanpak. Er waren drie redenen om het project te lanceren:

- De gedachte van *do it yourself* stimuleren
- Gemeenschap opbouwen
- Mensen bereiken die nooit naar klimaatfilms zouden komen

In de *homegroups Transition Together* kreeg elk huishouden een werkmap. De bijeenkomsten en het werkmateriaal zijn verdeeld in zeven hoofdstukken (energie, water, voeding, recyclage, mobiliteit ...). De volgorde van de avonden gebeurde niet lukraak: eerst veilige technische avonden, en naar het einde toe, als het vertrouwen groeide, meer gedragsveranderende thema's zoals mobiliteit. De groep kwam zeven keer samen. Joan bracht in 2010 negen huishoudens samen. De groep kreeg alle verantwoordelijkheid om er iets van te maken, wat een kracht bleek te zijn. Vriendschapsrelaties waren misschien wel het meest spectaculaire gevolg. Ze getuigt: '*we had a lot of fun.*' Ze ontdekten ook eigen vaardigheden bij elkaar, een soort van *re-skilling*. Haar eerste angst toen ze de briefjes in de bus stak bij de burens: 'Ben ik wel groen genoeg?'

Burens begonnen wagens te delen met elkaar, een deel mensen herontdekte de lokale winkels met meer kwalitatieve producten. Het werd ook een verhaal van hulp durven vragen aan elkaar. De effecten waren divers: er werd 570 pond per huishouden uitgespaard, er werd CO₂ bespaard, maar bovenal kende Joan als inwijkeling plots veel meer mensen, haar levenskwaliteit steeg zienderogen... Ze werd geconfronteerd met het geluk van een simpeler leven.

Het *Transition Streets Project* legde TTT (Transition Town Totnes) geen windeieren. Ze haalden een subsidie van 625 000 pond binnen waarmee ze een handboek ontwikkelden en vele andere groepen konden initiëren en faciliteren. Een subsidie werd uitgekeerd aan mensen die gedragsverandering koppelden aan technologische innovatie.

Atmos

Een ander succesverhaal is het ATMOS-project. Het gaat om een terrein vlakbij het station waar in 2007 een grote zuivelfabriek de deuren sloot. Klassieke projectontwikkelaars aasden op dit stuk grond. TTT lanceerde een ambitieus plan: het braakliggende terrein omvormen tot gemeenschappelijke eigendom met een mix van betaalbare huisvesting, plaats voor lokale economie, ruimte voor publieke evenementen en zo meer.

Het gevecht en de politieke strijd duurden lang, maar uiteindelijk smeedt de lokale overheid er ook haar volle gewicht tegenaan. De eigenaars van de zuivelfabriek gingen overstag voor het plan van TTT.

Transition Town Office

'Office' lijkt een groot uitgevallen woord voor de krakkemikkige behuizing op de bovenverdieping van een pand in Fore Street. Maar ze maken hiermee wel duidelijk dat het echte werk in het veld gebeurt en niet vanachter een pc.

Hal vertelt over de begindagen van TTT en de *openspacemeetings* in verband met voedsel, huizen, wonen en spiritualiteit (zowel individueel als cultureel). In 2007 gaat het er enorm dynamisch aan toe. Het is een komen en gaan van activisten en burgers die een verschil willen maken. Sommige werkgroepen verzelfstandigen en leiden een bestaan buiten TTT. TTT schrijft zijn *Energy Descent Action Plan*, het eerste in zijn soort.

TTT evolueert. Er wordt na enkele jaren nagedacht over een strategie en een structuur, onder andere nodig om een bankrekeningnummer te kunnen openen en subsidies te kunnen aanvragen. Een stuurgroep wordt gevormd met vertegenwoordigers van allerlei projecten en werkgroepen. Maar open: *'Everybody who plants a tree is welcome in the steering group of TTT'*. Sindsdien telt het *TTT office* één fulltime kracht en één halftijdse secretariaatsmedewerker.

Het jaar 2009 is een piek in het bereiken van mensen: 18 procent bereikte burgers in een stad van 8000 inwoners. In 2014 knoopt men terug aan na een terugval met de dynamiek van 2009. Maar het blijft hard werken.

Een laatste babbel met Ben Brangwyn valt een beetje tegen. Hij coördineert Transition Towns in Europa. Het doel van de nationale hubs is om informatie te delen. Er zijn intussen 700 groepen in de wereld, het virus van Totnes verspreidde zich snel naar andere plaatsen als Italië, Frankrijk en Duitsland. Een tweede golf naar Japan en Brazilië. Ook Oost-Europa toont interesse. Het netwerk van Transition Towns heeft vijf doelstellingen:

- Inspiratie en aanmoediging
- Initiatieven met elkaar in contact brengen
- Coördinatie van trainers in transitie
- Steun bij moeilijke vragen
- Een lerend netwerk oprichten (*Transition network org*)

Ben kent de Belgische hub niet zo goed, er is wellicht een Vlaamse, een Waalse en een Brusselse. Zou 'onze' hub weten dat we hier met 15 transitieambassadeurs uit Vlaanderen zijn? We staan nog stil bij het belang van een sterke lokale stuurgroep, een thema dat aansluit op een aantal plannen, onder andere in Lokeren en Beveren. In Sint-Niklaas, Stekene en Klein-Brabant is er al heel wat ervaring opgebouwd rond transitiegroepen. Hoe coördineer je *grassrootsinitiatieven*? En verdragen die wel een steunpunt of label?

Fiesta Solidaria

Successen viere blijkt enorm belangrijk te zijn binnen transitie. We gaan dan ook graag naar Schumacher College waar we met een zeventigtal anderen een feestje bouwen. We luisteren naar enkele indrukwekkende getuigenissen. Verhalen uit Griekenland, Spanje en India. De cijfers zijn duizelingwekkend: in Spanje is er 25% werkloosheid, 50% jongeren hebben geen job.

Wie beweert dat transitie niet over politiek gaat, dwaalt. Dat is na vandaag zeer duidelijk geworden.

De uitdagingen in Zuid-Europa zijn gigantisch: 'Ook al kampte Spanje voor 2008 met een kleine staatsschuld, het redden van de banken heeft een enorme neerwaartse spiraal in gang gezet', zegt Maria, een Spaanse die momenteel studeert op Schumacher College. Mensen worden uit hun huizen gezet. Jonge mensen gaan terug bij hun ouders inwonen. Het *citizenship* of 'burgerschap' lijkt evengoed exponentieel te stijgen. Er ontstaan nieuwe politieke partijen en in de Spaanse samenleving wemelt het van de *grassroots-initiatieven*. Maria schreef artikelen over lokale munten die zowel in Madrid als in Barcelona goed gedijen. De overheid stimuleert noch ondersteunt ze, maar blokkeert ook niet. Maria, een activiste pur sang, zegt dat er ook ontzettend veel niet-gereguleerde economie is, de vindingrijkheid van de Spanjaarden is enorm.

Naast de verpaupering en de terugtrekkende overheid is er ook de realiteit van Marbella, waar de optrekjes van Clooney staan en jachten zo groot als zeilschepen aanmeren. De crisis wordt hier niet gevoeld, de buikriem dient hier niet te worden aangehaald, men zwelgt er in de onmetelijke en perverse rijkdom.

Rob Hopkins

De derde dag begint goed met een ontmoeting met hét icoon van de transitiebeweging, Rob Hopkins. Rob vertelt dat de transitiebeweging in Totnes al zes jaar bezig was zonder de lokale overheid daarbij te betrekken. Het *Transition Streets Project* en de *Local Economic Blueprint* brachten daar verandering in.

In Bristol, een stad met 800.000 mensen, had de transitiebeweging wel onmiddellijk een sterke band met de stad. Ze bouwden samen aan een *Peak Oil Plan* en een *Food Resilience Plan*. De Bristol Pound werd zelfs door de Bank of England erkend.

Maar om te starten heb je volgens Rob geen zware overheidssteun nodig: begin gewoon. Om op te schalen en te verknopen heb je wél een overheid nodig en invloed uitoefenen op een nationaal en bovenlokaal niveau is essentieel.

Een van de speerpunten in Totnes was en is om lokale handelaars te ondersteunen. Rob is zelf betrokken in het ATMOS-project en in de lokale brouwerij. In 2007 verloren 165 mensen hun werk op het nu lege terrein. De filosofie hierachter is: *'The community will drive this project.'* Het succes van ATMOS is dat de politieke overheid niet meer naast het grote draagvlak kon kijken dat rond ATMOS werd gecreëerd. Het kantelpunt was de burgemeester die ATMOS actief steunde.

Training Skills and Strategy

Op een ludieke manier komen we in contact met onze intuïtieve kant. Spelenderwijs verlaten we onze comfortzone. Hal leert ons kijken naar onze medemens als een persoon met een lange geschiedenis en voorgeschiedenis. Een uniek persoon in een keten van unieke personen met unieke energie om te netwerken en te begeisteren.

Hoe word je activist? Hoe zetten we transitie in beweging? Aan de hand van het *Stages of Change Model* van Di Clemente krijgen we inzicht in de fases van precontemplatie, contemplatie, actie, het risico op terugval en het belang van feesten bij succes.

Aan bewustwording doen is niet één moment, maar iets wat je voortdurend moet doen. Op zeer verschillende manieren.

Totnes Food

Jenny, een ex-studente van Schumacher College, ontvangt ons op *The School Farm*. Ze toont ons het volwaardige CSA-initiatief. CSA staat voor *Community Supported Agriculture*. Dit betekent dat meerdere gezinnen uit de buurt een verbintenis aangaan met de boerderij. De deelnemende leden betalen op voorhand een vastgesteld bedrag. Elke week krijgen zij dan een pakket groenten, kruiden en/of fruit vers van het veld. De aangesloten gezinnen delen in het risico. Een tegenvallende oogst is niet alleen een streep door de rekening van de boerderij, maar betekent ook een kleiner voedselpakket voor elk individueel aangesloten gezin. Daartegenover staat dat de leden ook ruimschoots delen in overvloedige oogsten.

Drie parttimekrachten halen een inkomen uit dit project. Om de werklust zoveel mogelijk te beperken, wordt op sommige bedden gewerkt met worteldoek zodat onkruid geen kans krijgt. Daarnaast komen er op maandag stevast een aantal vrijwilligers helpen en op dinsdag steken studenten een handje toe. Even verder ligt een kleiner veldje waar een buurtbewoonster verschillende slasoorten kweekt. Op geregelde tijdstippen knipt zij blaadjes en tovert er exclusieve slamelanges van die dagvers verkocht worden in de naburige winkels. Vlak daarnaast kweekt Amy, uit protest tegen bloemen die uit de andere kant van de wereld aangevlogen worden, plaatselijke bloemen. Zij maakt wondermooie, seizoensgebonden boeketjes zonder gifstoffen. Ook te koop in de lokale shops.

Fungi Futures

Enkele meters verder ontmoeten we Adam, een jonge en inventieve man. Enkele jaren geleden stampte hij uit het niets zijn *mushroom business*. Hij vult plastic zakken met koffiegruis uit ketens als Starbucks en ent daarop de nodige sporen. De plastic zakken plaatst hij in een goed geïsoleerde container waar via een bepaalde temperatuur en de juiste luchtvochtigheid de ideale groeiomstandigheden voor de kweek van oesterzwammen gecreëerd wordt. Alles wordt overgeheveld naar aangepaste, verkoopklare kartonnen dozen. Klanten kopen hun doos, snijden een inkeping in de plastic, bespuiten dit dagelijks met water en oogsten binnen de 2 weken hun eigen gekweekte oesterzwammen. Een van onze transitieambassadeurs kocht alvast een doos en beloofde verslag uit te brengen over zijn ervaringen.

Incredible Edible

Terug in het centrum van Totnes ontmoeten we Wendy. Ze staat trots naast bloembakken waar oorspronkelijk traditionele borderplantjes groeiden. Nu stralen de lentegroene blaadjes van onder andere citroenmelisse, munt en warmoes ons tegemoet. Vrijwilligers planten en verzorgen courante kruiden en een aantal groenten in de bakken. Iedereen die passeert en daar zin in heeft mag gratis plukken. Vandalisme? Nog geen last van gehad. Het enige probleem dat ze hebben zijn de naamplaatjes. Blijkbaar herkennen velen groenten en kruiden enkel nog wanneer deze in een supermarktverpakking zitten. Daarom zijn naambordjes noodzakelijk. Omdat *Incredible Edible* erop staat dat de groentebakken aantrekkelijker zijn dan de traditionele aanplantingen, knutselen de vrijwilligers ook altijd bijzonder mooie naambordjes. Enig nadeel: ook de kindjes op het aanpalende speelpleintje vinden deze naambordjes onweerstaanbaar en halen ze er voortdurend uit om mee te spelen.

Bouwen en wonen in Totnes

Een bijzonder stevige wandeling maakt veel duidelijk over duurzaam bouwen en wonen. We krijgen onder andere uitleg bij de bouw van een waterkrachtcentrale. Hiermee zal hernieuwbare energie opgewekt worden voor een nabijgelegen school. Bij deze ingreep wordt ook aan het visbestand gedacht.

We bekijken een zagerij waar houten buitenspeeltoestellen geproduceerd worden. De zagerij heeft een houten skelet gevuld met stobalen. Aan de buitenzijde werd het eerst afgewerkt met leem, daarna met houten platen.

Daarna passeren we een wel erg in het oog springend huis. Het is een oud cidervat, waar een verdieping in werd gemonteerd en een strodak met lichtkoepel. De ramen zijn patrijspoortjes. Hier is ook het mooiste composttoilet te vinden, althans toch volgens de *compost-loo competition*.

Dat het helaas ook fout kan lopen met ecodesign bewijst de bouw van de basisschool van Dartington. De school werd volledig in het thema van duurzaam en ecobiologisch bouwen opgezet.

Uitgangsprincipes:

- Ga zo efficiënt mogelijk om met energie, water, ruimte en materialen
- Gebruik zoveel mogelijk duurzame materialen en bronnen
- Beperk de vraag tot het essentiële, tot de werkelijke behoefte

Alle gebouwen van deze school werden bijvoorbeeld voorzien van fotovoltaïsche zonnepanelen, voldoende isolatie en afgewerkt met berkenleien. Jammer genoeg werden de leien slecht geplaatst en deugt het design van het afwateringssysteem niet. De bedoeling was om het regenwater op te vangen in ondergrondse reservoirs om te hergebruiken. De aanvoer van dat regenwater gebeurt niet via een dakgoot, maar via een intern afwatersysteem dat zich onder het dak bevindt. Bijgevolg regent het in alle lokalen binnen. Het is zo erg dat de leerlingen op dit moment les krijgen in tenten.

Goede voorbeelden zijn dan weer wel te vinden bij de vele *Cob Houses*. *Cob* is een combinatie van zand, leem/klei, water en een organisch materiaal, bijvoorbeeld stro, afgewerkt met aarde, leem of löss (afhankelijk van waar het gebouw wordt opgetrokken). *Cob* is waarschijnlijk een van de oudste bouwmaterialen en tal van oude huizen uit de streek werden uit *cob* opgetrokken.

De sleutelfactor voor een goed *cob house* zijn ‘*good boots and a good hat*’. Met andere woorden een stevige basis onderaan en een goed (strooien) dak. De muren worden helemaal met de hand gesculpteerd waardoor deze huizen vaak een organische vorm met veel rondingen hebben. Schapenwol wordt hierbij vaak gebruikt als extra thermische isolatie, maar kan ook in de leemconstructie toegevoegd worden. De muren van dit bouwwerk zijn zelfdragend. Er zit dus geen houten geraamte in. De dikte van de muren is te vergelijken met die van een strobale woning.

Wanneer je met een nieuwe lei kan starten en alles van nul opbouwen, dien je – zowel in België als in Engeland – te voldoen aan bepaalde energetische eisen voor een gebouw. Hierdoor wordt al getracht de vraag naar energie te verminderen. De grootste uitdaging is echter alle huizen die er al staan aan te passen naar deze moderne energetische normen. *Retrofitting*, of zeer grondig renoveren naar een passief of laagenergie woning, is niet zo eenvoudig en meestal kost het ook veel geld. In de UK is het zelfs zo dat je voor renovatie meer btw betaalt dan voor nieuwbouw.

Als afsluiter bekijken we een wijk waar tientallen huizen werden aangepast. De aanpassingen gaan van het plaatsen van fotovoltaïsche zonnepanelen, een geothermische warmtepomp met een purificatiesysteem om van het grondwater drinkwater te maken tot het volledig ombouwen van een huis naar de normen voor een passief woning mét een goede luchtdichtheid.

Schumacher College

Daniel, student in Schumacher College staat ons te woord. Zijn professionele droom is om in Oostenrijk een vergelijkbaar initiatief als hier in Dartington uit de grond te stampen. Hij loodst ons door enkele tuinen en schetst de geschiedenis.

De gebouwen zijn ruim 700 jaar oud. Na Wereldoorlog I kwam alles in handen van een rijke Amerikaanse lady. Zij trouwde in 1925 met een plaatselijke vakman. Daarna werd er een *trust* van gemaakt.

Er zijn linken met de Nobelprijswinnaar Tagore. Holistisch denken en de Gaiatheorie voeden deze universitair erkende master die een onderdeel vormt van Plymouth University. De manier van leren is voor Daniel een radicale breuk met de klassieke universiteiten. Studenten worden ook verwacht de toiletten mee schoon te maken, te koken voor de groep en in de tuin te werken. De opleiding is niet goedkoop en er is geen overheidssteun. Financiële zorgen hangen voortdurend in de lucht. Temeer omdat de renovatie van de vele oude historische gebouwen handenvol geld kost. Een recente dakrenovatie klokte af op... anderhalf miljoen pond.

Deep ecology, inner transition en *holistic thinking* kenmerken de sfeer van Schumacher.

Dartmoor National Park

Als afsluiter bezoeken we Dartmoor National Park. Het westen van het gebied ligt hoger dan de gebieden er omheen. Daarom ziet het er daar anders uit. In tegenstelling tot de omgeving groeit er vooral heide, terwijl de omgeving veel groener is. Dartmoor wordt gekenmerkt door veel granieten heuveltoppen, die dateren uit het carboon. Het gebied is vernoemd naar de Dart.

De tocht begint vlak. Bij het zakken naar de vallei waar de Dart zich bloedmooi in een heerlijk groen decor slingert, verlaat een deel van de groep – alweer – hun comfortzone. Vele helpende handen en bemoedigende woorden later bevinden we ons op *ground and water level*. De zon priemt door het bladerdek, pullovers worden uitgedaan, we babbelen over allemaal andere dingen, de uitwisseling is zeer intens.

's Avonds waagt een deel van de groep zich in The Bull's Inn. Een schimmige groep metallo's schreeuwen er covers van Metallica (*Seek and Destroy*), Pantera, Motörhead met het onvermijdelijke *Ace of Spades*, Black Sabbath. Nog wat punk. Qua variatie kan deze dag niet meer stuk. We hijsen Guinness en headbangen onze nekspieren naar de kl. Stefaan schreeuwt naar Veronique *'this is what transition is all about'* en *'do you feel the deep ecology'*? *Metal should be integrated in a local energy descent plan ...*

Na de reis

Na de reis volgen in snel tempo mails, data, initiatieven... Een aantal activiteiten staan in de steigers. Hierbij alvast een greep uit al geplande activiteiten:

Transitie, hier en nu

Het verhaal van Totnes gebracht door enkele TA's. Plaatselijke initiatieven worden bekeken.

17.09 • 19u30 • CC Belgica Dendermonde

07.10 • 19u30 • Familia Sint-Niklaas

De menselijke natuur en verandering

De maatschappij beïnvloedt onze persoonlijkheid en vice versa.

09.10 • 19u30 • Vormingplus Melsele

Stefaan en Carine vertellen het Totnesverhaal in Kortrijk.

08.12 • 19u30 • Vormingplus Kortrijk

Transitie is de toekomst?

Erik Paredis schetst helder wat transitie en transitie-management is.

10.12 • 19u30 • Vrije ateliers Sint-Niklaas

Transitiefestival

Een groot transitiefestival zal plaatsvinden in Sint-Niklaas in mei of juni 2015

Meer info? Vormingplus Waas-en-Dender, Grote Baan 183, 9120 Melsele

Bio

Carine Van Remoortere en Stefaan Segaert werken beiden als educatief medewerker bij Vormingplus Waas-en-Dender.

Vormingplus Waas-en-Dender is een van de 13 regionale volkshogescholen van Vlaanderen. Vormingplus geeft vorming voor volwassenen in de vrije tijd. Wat je interesse ook is, je vindt altijd wel iets in het bijzonder ruime aanbod. Een aanbod verdeeld over rubrieken zoals: filosofie, kunst, gezondheid, persoonlijke groei, creatief en vaardig en wetenschap. Het gaat zowel om cursusreeksen, lezingen, uitstappen, workshops als projecten.

Meer info? www.vormingplus.bel/waas-en-dender, waas-en-dender@vormingplus.be of 03 775 44 84.